

9520
No: 547/342
1704 56
10

DISPUTATIO INAUGURALIS
DE
PROBATIONE
PER TESTES CAU-
TE INSTITUENDA,

QUAM

PRAESIDE

DN. CASP. HENRICO HORNIO,

J. U. D. ET PANDECT. P. P. CURIAE PROVINC. SCABI-
NATUS ET FACULTATIS JURIDICAE, NEC NON JUDICII
PROVINC. IN MARCH. INFERIORIS LUSATIAE
ASSESSORE,

IN ACADEMIA VITEMBERGENSI

AD D. VI. OCTOBR. A. MDCCIV.

IN AUDITORIO MAJORI,

PRO CAPESSENDIS SUMMIS IN UTROQUE JURE HONORIBUS
AC PRIVILEGIIS DOCTORALIBUS,
SOLENNITER AD VENTILANDUM
PROPONET

Johann Gottfried Neumann

BUDISS. LUSAT.

CURIAR. ELECTOR. IN LUSAT. SUPER.
ADVOCAT. ORDIN.

VITEMBERGAE RECUSA,
LITERIS JO. GODOFREDI MEYERI, (5)
ANNO M D C C XIII.

PRAEFATIO.

Vi in foro ac strepitu
altercantium nuper
admodum versari cœ-
pi, iis potissimum Juris
argumentis delector,
quæ ad usum trans-
ferre liceat, quæque
non arida & obscura
disceptatione Scholam redolent, sed evidenti
atque apud omnes confessa utilitate se in Pra-
xi commendant, iudiciumque & memoriam
in instituendis causarum controversiarum-
que momenti confirmant. Quo præsertim
materiam de Probationibus, & sigillatim il-
lis, quæ per testes conficiuntur, referas; Nam

A 2

quo

quo acritus & frequentius super hoc probandi genere lites moveri solent, eo magis omnia, quæ de illo in Jure prodita sunt, excutienda, atque ad vivum refecanda sunt. Quocirca non abs re fore existimavi, si loco Speciminis Inauguralis, quod viam mihi ad summos in utroque Jure honores capeffendos; pandat, hoc argumentum seligerem, ad quod enucleandum Divini auxilii fiducia suffultus citra verborum ambages progredior.

S. I.

Testes habent appellationem a *testando*; testimonium enim perhibendo fidem Judici faciunt. *L. 22. ff. d. Test. vid. Wesenb. ad π. Tit. d. Test.* Ubi tradit duplicem significationem Vocis *testari*. Denotat enim idem, quod asserere atque verbis suis confirmare; deinde significat idem, quod fidem alicujus ad veritatem confirmandam invocare. Unde in Jure dicitur aliquid *testato* h. e. præsentibus testibus fieri, qui de re ista, ubi opus fuerit, deponere queant. *L. 40. ff. d. V. S. Vocantur etiam Antistites C. 10. X. d. V. S. & advocati vid. Colleg. Argentor. b. t. Item signatores, quod nempe*

nempe ſcripturas, quibus adhibentur, ſignaculo confirmare ſoleant. *l. 3. d. Tab. exhib. l. 22. ff. d. Teſt.*

§. II.

Eſt vero *teſtis* perſona, quæ ad fidem negotio uel rei controverſæ faciendam adhibetur. *L. 3. pr. & §. d. Teſt. Treutl. Diſp. 5. Vol. 2. Th. 6. Tit. d. Teſt. Weſenb. Parat. ad π. Tit. d. probat. n. 1. in ſen. Struv. Exerc. 28. §. 35. Lauterb. Comp. Jur. d. probat. pr.* Adhibentur autem Teſtes vel in iudicio & dicuntur Teſtes judiciales, qui nempe ſuper re judicialiter controverſa deponunt, vel extra iudicium, ut in Inſtrumentis & Teſtamentis. Hoc loco de judicialibus eſt ſermo. Dividi præterea Teſtes in ſenſu aliquanto latiori accepti ſolent in habiles ſeu idoneos, & in idoneos ſeu inhabiles. Illi dicuntur qui Teſtes eſſe neque natura impediuntur, neque Lege prohibentur *L. 1. §. 1. ff. d. Teſt.* Et tales regulariter præſumuntur. Suntque ruruſus *omni exceptione vel majores*, quorum teſtimonio nihil, quod integritatem & fidem eorum imminuat, opponi poteſt vid. *Weſenb. Par. ff. d. Probat. n. 2. Vel minores*, quorum deſiptioni exceptio fidem minuens objici poteſt. *L. 3. pr. & §. 2. ff. d. Teſt.*

Testes vero plane inhabiles & inidonei sunt, quos a Testimonio dicendo vel natura. uel Juris prohibitio excludit. *l. 3. s. 5. ff. d. Test*

S. III.

Causa efficiens probationis per Testes est *vel remota, vel proxima*. Illa est necessitas per Legem introducta. Ut enim eo magis compendiaria ad Controversias terminandas via panderetur, constitutum est, ut Testes appellati cogantur veritatem dicere, neque hoc testimonium declinare possint. Unde apparet, Testimonii dictionem esse quodammodo publici Juris. *l. 22. ff. d. Test. tot. tit. X. d. test. cog.* atque ad eam homines compelli etiam invitos posse, quamvis advenæ & Peregrini sint. *l. 16. § 19. C. d. probat. l. 4. ff. eod.* *Causa efficiens proxima* est citatio a Judice facta. *l. 17. C. d. fid. instrum. l. 20. ff. d. probat.* Qui igitur non citati sponte se ingerunt, suspecti fiunt. *l. 25. s. 1. ff. d. procur.* *Causa impulsiva externa* probationis est petitio partis litigantis per quam implorat Judicem, ut testes examinari ad veritatem elicendam curet. *C. 2. § fin. X. d. test. cog.* Id igitur peti a parte debet, cum Judex nisi implora-

ploratus non subveniat. *a. l. 8. §. 4. ff. d. damn. inf.*

§ IV.

Testes esse possunt omnes, qui nec natura impediuntur, nec Lege prohibentur. Impeditur autem primo *Furiosus*. Hujus enim intellectus in exilio quasi est, nec voluntatem habet. *L. 40. ff. d. R. l.* Secus igitur tempore dilucidorum inter vallorum est, quo a Testimonii dictione obcessans impedimentum non arcetur. II. *Mente captus a. §. 4. l. d. Curat.* quod tamen ad homines simplices extendendum non est, qui utut imbecilli sint Judicio, tamen intelligendi facultate non omnino destituuntur. vid. *Farin. d. Testib. q. 16. p. 15.* III. *Mutus & Surdus* scil. naturalis, qui animi sentia nulla ratione exprimere potest. *§. 6. l. d. testam. Farin. q. 61. n. 19. & 24.* Nam si casualis sit, fieri potest, ut literas didicerit, adeoque ad testimonium in scriptis dicendum sit habilis. vid. *Umm. ad Process. Disput. 17. th. 3. n. 7. Mascard. Concl. 1358. n. 24.* Similiter surdus ad deponendum de visu, & cæcus de auditu admittitur, cum utrobique impedimentum cesset. *Umm. c. l. n. 8.* quoties videlicet quæ perceperunt, eloqui, aut literis, nutibus, similibusque signis

gnis exprimere queunt. *Hering. d. Fidejuss. C. 9. n. 141. Struv. Synt. Jur. Civ. Exerc. 28. §. 38. IV. Insans & infantia proximus; Uterque enim parum a furioso distat. §. 9. l. d. inutil. Scipul.* Aliud igitur dicendum est de pubertati proximis, qui nec natura impediuntur, cum multa jam in eorum intellectum illa ætate cadant, neque ulla Lege prohibentur, sine qua tamen loqui erubescendum est. *Nov. 18. C. 5. l. 1. §. 1. C. d. fals. mon.* In contrariam tamen sententiam discedit. *Umm. Disp. ad Proc. Judic. d. 16. l. 1. & Wesenb. ad H. tit. d. testib.* ubi inidistincte impuberes facultate Testimonium dicendi arcet. Præsidium suæ Sententiæ præcipuum quærit in *L. 19. §. 1. ff. d. testib.* ubi dicitur, quod pupillis non possit denuntiari testimonium. Neque enim Lex innuit, simpliciter omnes, qui nondum ad pubertatem pervenerunt, a testimonii dictione excludendos esse; Sed compelli eos haud posse, si volentes testari nolint. Atque hunc sensum totius Legis contextus evidenter evincit, cum expressis recenseantur verbis illi, quibus invitis testimonii dictio injungi non possit. Nec obstat adjecta ratio, quod lubricum sit consilium in impuberibus. Quamvis enim nondum confirmatum habeant judicium, quod nec dum in minoribus plerumque datur, jam tamen pubertati

bertati sint proximi res intelligere, deqve iis
testimonium perhibere queunt. vid. l. 26. ff. d.
fidejuss. Quod si vero ejusmodi fuerit negoti-
um, cujus intellectus in inpuerem ob ætatis
infirmi- tatem non cadit, haud invitus largior,
ad testimonium dicendum eum admitti non
oportere. vid. l. 1. §. 1. C. d. d. fals. mon. Lauterb. Comp.
Jur. tit. d. Test. neque etiam omni exceptione
major testis est, sed arbitrari debet Judex,
quantum ipsius testimonio tribuendum sit. l.
3. §. 1. ff. Test. Dn. Menken. Tr. Synopt. Pand. Tit.
d. Test. p. m. 328. Multo minus dubitandum
est, posse puberes factos testimonium perhi-
bere de iis, quæ in pupillari ætate facta, & ab
ipsis tum temporis intellecta sunt. a. l. 14. ff.
ad. Syllan. l. 1. §. 1. ff. d. Test. Carpzov. P. 1. C.
16. d. 55. Dec. in l. 3. ff. d. R. 7.

§ V.

Vidimus hætenus, quoniam impedian-
tur testimonium dicere; nunc quibus obstet
Legis prohibitio, exponendum est. Prohi-
bentur autem alii simpliciter seu in totum, alii
secundum quid seu certo respectu. In totum
prohibentur primo infames; non tamen jure
civili omnes, sed ii tantum, qui specialiter ab hac
testi-

B

testificandi facultate exclusi sunt; nempe da-
 innati propter carmen famosum. *l. 21. ff. eod. ob*
adulterium. l. 18. ff. eod. Crimen repetun-
darum l. 15. pr. ff. eod. Secus autem est de Jure
Canonico, quo promiscui infames, qui infam-
ia Juris laborant, a testimonio dicendo re-
pelluntur. C. 13. 34. X. d. test. O. C. art. 73. Lauterb.
Concl. For. Ex. 19. tb. 14. Infamia facti vero non
 omnino a testimonio dicendo hodiernum arcet,
 utut ejusmodi testimonium non sit omni
 exceptione majus; præcipue negotiis ma-
 joris præjudicii; ut puta in Criminalibus. *C. 5.*
X. d. Testib. l. 3. ff. eod. & hoc ita in praxi servari,
testantur Humm. ad. Treutl. tb. 8. Disp. 5. Lit. B. C.
Fab. in C. l. 4. t. 15. de 45. n. 1. Schneiderv. ad. §.
fin. l. d. Cap. dim. Umm. ad Proc. Disp. 16. f. 21. n. 9.
in fin.

§. VI.

In totum prohibetur testimonium dicere;
 qui ob delictum Senatu moti sunt. *l. 2. ff. d. Senat.*
Lauterb. Comp. Jur. tit. d. test. Item perjuri.
 Qui enim semel malus, semper in eodem ge-
 nere delictitalis præsumitur. *C. 8. d. R. J. in*
6. l. 7. §. 3. ff. accus. add. C. 54. §. 2. X. d. Test. Bocer,
tb. 26. lit. B. Quod tamen limitandum puto,
 nisi

nifi ſeria facti pœnitentia ejus turpitudinem eluerit. *cit. C. 54. Mejer. Coll. Argeniorat. tit. d. teſt. §. 64.*

§. VII.

Secundum quid a testimoniū dictione aliqui repelluntur vel ob causæ, vel ipsarum personarum Qualitatem. Respectu Causæ non potest esse testis (1) *Fœmina* in Testamento ob Solennitatem juris, quæ hic adhibenda. §. 9. 1. d. *teſt. ord. l. 20. §. mulieri. ff. d. teſtam.* Cujus dispositionis ratio sine dubio a veteri more dependet, quo condi solebant testamenta apud Romanos in publicis Comitibus, a quibus Fœminæ excludebantur. §. 2. §. 3. *l. d. Teſtam. Hunn. ad Treutl. disp. 5. Vol. 2. th. 8. tit. E. Pulrei. ad §. sed neque §. d. teſtam.* Similiter arcentur in Causis feudalibus *l. F. 32. in fin.* In reliquis igitur ob cessantem prohibitionem testandi facultatem habent, puta in Codicillis, testamentis ad pias causas, inter liberos. In his enim Juris Solennitas haud requiritur. *l. 20. §. 6. ff. Qui teſtam. fac. poss. Mascard. concl. 763.* item in contractibus adhiberi possunt. *a. l. 18. ff. d. Teſtam. Umm. ad Proc. disp. 16. th. 4. n. 29.* Sed quid de Criminalibus

dicendum, an hic muliebri testimonium admittendum est? De jure Civili res est expedita, per *l. 20. §. 6. Qui test. sac. l. 18. ff. d. test. Clar. 5. Sent. §. ult. q. 34. n. 2. Lauterb. Comp. Jur. tit. d. test. p. 432. & de jure hodierno testatur Carpz. P. 1. C. 16. d. 52. Sed an idem jure Canonico permisum sit, in eo definiendo in contrarias partes distrahuntur Juris Interpretes. Verior autem affirmativa est per *C. 2. XV. q. 3. & C. 33. X. d. test. Dec. in l. 2. ff. d. R. I. Bachov. ad. Tr. Vol. 2. Disp. 1. t. b. 3. lit. E. Vigl. in §. Testes. 6. l. d. Testam. ord. n. 6. Lauterb. Comp. Jur. tit. d. testam. In testamentis quoque non admittuntur *Prodi. §. 6. l. d. test. ordin.* unde ab aliis negotiis ob presentem Legis prohibitionem haud repelluntur, quamvis eorum testimonium non sit omni exceptione majus. Facile enim corrumpi posse videntur. *vid. l. 11. §. 1. ff. d. dol. mal. Du. Menken. Tr. Syn. Pand. tit. d. Test. Præterea minores, nisi vigesimum ætatis annum excesserint, in Criminatibus non admittuntur. Quod tamen de Accusatore, non reo intelligendum. Huic enim ab favore, quem meretur, innocentiam suam etiam hujusmodi testibus deducere licet. *l. 20. ff. d. test. Carpz. p. 3. q. 114. n. 43. quod obtinet etiam in Crimine læsæ Majestatis. l. 10. §. 1. ff. d. Quest. imo in omni graviore causa, ubi veritas aliter****

aliter haberi non potest. *a. d. L. Carpz. d. l. n. 42.*
Quæ vero Personæ in crimine *L. Juliae* de vi testimonium contra reum dicere prohibeantur, eæ recensentur in *L. 3. §. 5. d. Test.*

§. VIII.

Videamus jam, quoniam ob Personarum peculiarem qualitatem prohibeantur esse testes. Perinent autem huc Omnes in *Causa propria.* *l. 10. ff. C. d. test. Carpz. P. q. 120. n. 50.* *Causa* autem propria dicitur, ex qua commodum vel incommodum ad aliquem pervenire potest. *l. 1. §. 11. Quand. appell. Carpz. l. 3. Rsp. 58. n. 4. seq. Wurmser 4. Obs. 1.* licet per accidens tantum contingat, ut si quis me in testamento hæredem scribat. *c. 40. X. d. test.* Etejusmodi testis non solum non admittendus est, sed etiam, si admisus fuerit, ejus testimonium effectu destituitur. *Bald. in. l. omnibus. C. d. test. verb. dicendi testimon.* *Farinas. d. Test. Quæst. 60.* Quicquid dissentiat *Jo. Andr. in C. ex parte X. d. test.* Accetur igitur ob interesse pecuniarium hæres in testamento. *§. 19. l. d. testam. ordin. l. 20. ff. Qui testam. fac. poss. item fidei commissarius universalis* Hic enim loco Hæredis est, & in effectu omne

B 3 emo

emolumentum ad ipsum pertinet *s. 3. l. d. fid. bared.* Quid in fideicommissario particulari & legatario secus est; qui proinde recte admittuntur. *a. s. II. l. Test. ord.* Ob eandem causam repellitur etiam is, cui bon. poss. secund. tabb. defertur. *l. 2. ff. d. bon. poss. Lauterb. Comp. Jur. tit. d. test.* Venditor in causa rei venditæ, quia emptori ad evictionem præstandam obligatus est. *l. 4. s. 3. ff. d. appell. Laufranc. d. testam. num. 66. Sicb. ad. tit. C. d. test. num. 8.* Secus igitur, est, cum ad evictionem non est obstructus *Carpz. P. 1. C. 16. l. 68.* Judicis tamen arbitrio continetur, quantum ejus testimonio tribuendum sit. *Menoch. Arbitr. Quest. l. 2. Cas. 478. n. 4. G. 6. Mascard. d. Probat. concl. 357. n. 21. F. 3.* Creditor cum pignoris ipsi dati causa ventilatur. Ejus enim interest, pignus non a tertio quodam evinci, cum melius sit, rei incumbere, quam in personam agere *a. l. 4. s. 4. ff. d. Appell.* Secus igitur est in aliis causis, quæ creditorem non tangunt; in iis enim recte admittitur. vid. *Carpz. l. c. 16. d. 67.* Debitoris tamen pro Creditore testimonium non est omni exceptione majis, quia ob creditum acceptum favere ei magis præsumitur. Plane autem repudiari non potest *a. l. 1. s. 1. ff. D. Menken. Tr. Syn. P. d. test.* Socius in causa Societatis. *a. l. 10. f. ff. d. Ap-*

d. Appell. Alberic. de Maled. d. test. C. 2. n. 22. Schenk. Tr. d. test. n. 57. Nec quicquam refert, Societas omnium bonorum sit, an tantum particularis, utrobique enim causa commune negotium tangit. vid. *Mascard. d. Probat. l. 3. concl. 312. n. 7.* Ex eadem causa repellitur quoque consors litis. vid. *Mev. P. 5. d. 65.* Et correus, in causa correalem obligationem concernente. Secus igitur est, si correorum alter alia actione e.g. injuriarum conueniatur; tum enim correus recte ad testimonium ferendum admittitur. *a. l. 10. ff. d. auob. reis. add. Carpz. l. 3. Resp. 88.* Præterea singuli ex universitate non sunt idonei testes; quando causa universitatem concernit, & commodum vel damnum inde ad singula civitatis membra redundaturum est. *l. 10. ff. d. test.* unde aliud dicendum, cum affectus Causæ, quæ agitur, ad totam universitatem, non vero ad singula ejusdem membra pertinet, tum enim singuli non prohibentur esse testes, cum ipsos figillatim spectatos negotium haud tangat *Carpz. Proc. 1. l. 16. d. 65.*

§ IX.

Et directe quidem tangat oportet, non de-
mum

num per consequentiam, Ita recte admittuntur, quoties controversetur de jure civitatis ad eum effectum, ut universitas cerevisiæ braxationem & venditionem prohibere queat, vi *Ord. Prov. d. A. 155. t. Brauen Schencken / vid. Dn. Menken. Tr. Syn. Pand. tit. d. test.* Ob simile interesse, quod gratiæ vocari queat, repellitur Donator, cum de evincenda re donata agitur. Voluit enim donator in donatarium transferre rei dominium, unde ne pereat ipsi gratia, quam apud donatarium ambiebat, & ad *arridaga* obligatio, præsumitur in favorem ejus testimonium dicturus esse. *l. 4. §. ff. d. appell. Mejer. Coll. Argentor. tit. d. test. §. 7.*

S. X

Propter interesse existimationis, honoris, & laudis, a testimonii dictione repellitur *Procurator*, quando agitur de negotio, quod nomine alterius administravit. *l. f. ff. d. Testam. Carpz. P. 1. C. 16. d. 57. z. Index*, cum de facti ipsius agitur, ut cum quæritur: An executionem recte fecerit? Hactenus enim propria est ipsius Causa, de qua testari non potest. *l. 6. C. d. post.* Secus igitur est in iis, quæ a partibus sunt in judicio gesta, ubi testimonium Judicis meretur

retur fidem. c. 14. X. d. test. In Saxonia etiam quando Nobilis cum subditis suis coram proprio iudicio litigat, prætori atque officiali ejus, qui in præsentia subditorum mediante juramento legitime constitutus est, in iis, quæ propria manu ad Acta scripsit, plena fides habetur. Is enim jurisjurandi, quo se adstrinxit, memor esse, atque adeo Nobili plus justo favere, eique in præjudicium subditorum addictus esse, haud intelligitur. *Ord. Proc. Sax. Tit. 11. §. Ob wir auch. B. Ziegler. in Not. ad cit. §.* Quid vero si in Processu Inhibivo Magistratus inhibitus partitionem per ejusmodi registraturam, quam vocant, ab Actuario suo confectam docere velit? Cui testimonio utrum credendum sit, adeoque illud vicem Instrumenti publici a Notario conditi subire queat, nuper in iudicio Curie Provincialis, quod Vitembergæ habetur, dubitatum fuisse, animosque in contrarias plane partes distractos intellexi. Pro affirmante sententia potissimum facere videtur argumentum ex memorato Textu *Ord. Proc.* ductum. Quod si enim eo in casu, quem Serenissimus Legislator definit, & quo causa inter Magistratum & subditos coram proprio illius iudicio ventilatur, Prætoris & Actuarii fides intemerata esse creditur, quæ ratio, quæso, moveat, ut eandem in du-

C

bium

bium vocemus, cum Magistratum, a quo ipse ad Acta rite constitutus est, inhibitioni paruisse testatur? Idem favor ac præsumtio, eademque plane ratio, jurisjurandi nempe præstiti religio, hic militare videtur; Ut hinc dispositionem illam ad præsentem casum producendam esse, merito existimes. *Arg. l. 32. ff. Ad. L. Aquil.* præsertim cum de pœna irroganda, & inhibitione confirmanda, adeoque de materia odiosa hic agi, in aprico sit. Enimvero pro negante sententia illud præcipue facit, quod regulariter & Jure Communi, ea, quæ coram proprio judicio geruntur, in favorem judicis tanquam in causa propria, invalida sint. Quo circa cum memorata dispositio *Ord. Proc.* Jus aliquod exorbitans complectatur, strictissime capienda, adeoque ad eum solum casum, quem expressis verbis exhibet, restringenda esse videtur. *Arg. cap. 8. X. d. Consuet. Gail. l. C. 50. n. 8.* Neque vero quisquam facile non videt, ac intelligit, disparem esse casum, quo Magistratus subditis suis actionem intentat, & quo ipse convenitur, atque ob factum turbativum emissæ inhibitioni se paruisse demonstrare debet. Et sane apud neminem affirmative hanc Quæstionem decisam me legere memini; cum ex adverso negativæ opinioni disertis verbis adstipuletur.

Carpz.

Carpz. Tr. d. Inhibition. cap. V. §. 20. & testimonium a proprio Iudice vel Sculteto petitum pro domestico habeat. Add. Nicol. Boër. Decis. 37. §. 5. Paul. de. Castr. Cons. 42.. Quamvis ego quidem, quo minus mihi hujus controversiæ arbitrium sumam, modestia, & ingenii mei tenuitate prohibear; & fortasse cum æqualibus in ipso conflictu liberior hac de re edisserendi campus aperietur. 3. *Notarius*, quando impugnatur validitas instrumenti, quod confecit, ob solennitates neglectas. *R. I. d. d. 1512. §. 2. von Notarien. Carpz. P. 1. C. 16. d. 63. 4. Tutor in Causa pupilli, durante nimirum tutela. Idem in Curatore obtinet, qui testimonio dicendo in favorem curæ gestæ repellitur. Carpz. P. 1. C. 16. d. 57. quod tamen in eo casu limitandum, quo causæ periculum ad Curatorem haud pertinet, puta si ad eam causam alius Curator datus sit. Carpz. l. 3. Resp. 91. n. 12. seq. 5. *Advocatus* in Causa clientis, quam tractavit. *l. f. ff. d. test. C. f. d. test. in 6. Carpz. P. 1. C. 16. d. 50. n. 11. quod officio cirra fraudem deposito secus est; Utur testimonium ejus non omni exceptioni majus sit. vid. Carpzov. l. 3. Resp. 92. n. 19. Pari ratione arcentur defensores Ecclesiarum in casu, quem memorat. c. 6. X. d. test. Interim possunt ex adverso Patronis suis testimonium rectè denunciare, neque**

C 2

hi te-

hi testimonii dictionem declinare queunt. *l. 10. §. 8. ff. d. jur. fisci. Carpz. l. 2. Resp. 92. n. 7. 6. Arce-
tur socius ejusdem criminis, ob spem liberatio-
nis ex parte sui quoque futuræ. c. 10. X. d. test. l. 10.
C. d. test.*

§. X

Vidimus hactenus personas, quæ ob pro-
prium interesse a testandi jure removentur. Sed
& propinquitas nimis arcta ab eodem excludit
Parentes & liberos; idque ob ardentissimum,
quo se invicem prosequi præsumuntur, affectum.
*l. 9. ff. d. test. five primi, five ulterioris gradus
sint. Sicuti enim parentum appellatione om-
nes Ascendentes intelliguntur. l. 15. ff. d. V. S.
sic liberorum appellatio omnes descendentes
complectitur l. 220. ff. cod. Et ob rationis iden-
titatem ad illegitimos etiam Parentes liberos-
que recte applicare existimo. vid. Mascara. tr. d.
probat. l. 3. Concl. 1148. num. 8. seq. & de iis quo-
que personis capiendum, quæ in affinitatis Li-
nea recta constitutæ sunt. a. l. 4. ff. d. test. Ad-
mittitur tamen Parentum testimonium in
probanda liberorum ætate, a. l. 16. ff. d. probat.
Nell. d. test. num. 7. Campegi. tr. d. test. reg. i. 2. Si
filius testamentum condat de peculio castren-
si; in*

fi; in hoc enim non ut filius, sed ut Paterfamilias consideratur. l. 20. §. 2. ff. Qui test. fac. Schenk. d. test. num. 20. Atque hanc communem esse sententiam, tradit Mascard. d. Probat. l. 13. concl. 1148. num. 20. 3. In causa matrimoniali. c. 22. X. d. test. Gabriel. d. test. concl. 9. Habn. tit. d. test. p. 104. Fratres vero regulariter non prohibentur esse testes. N. 18. c. 5. l. 1. §. 1. ff. d. test. Carpz. l. 3. Resp. 89. n. 33. dummodo cesserit patria potestas, bonorum communio & cohabitatio. Dn. Menck. t. d. test. in criminalibus tamen Jur. Can. arcentur l. f. C. d. probat. Neque etiam alias eorum testimonium omni exceptione majus est. a. c. 14. X. d. present. Schenk. tr. d. test. n. 30. Auf. d. Reprob. test. n. 25. vers. 5. Sed & contra fratres produci testes nulla Lege prohibentur. vid. l. 1. §. 1. ff. d. test. l. 4. eod. 2. Prohibentur Vassalli contra Dominum in criminalibus testari, idque sub pœna amittendi feudi. u. F. 33. §. 7. Secus igitur est in causis civilibus, ubi testimonium ipsis contra Dominum dicere permissum est. Struv. S. l. F. 11. a. 3. n. 4. 3. Libertus contra Patronum testari prohibetur. l. 12. C. d. test. Neque obstat. l. 4. ff. d. test. Ubi non de libertis, sed Patronis sermo est, qui contra liberos si velint, testari queunt, cum ratio prohibitionis,

tributum nempe inestimabile Libertatis beneficium, ex parte ipsius cesset.

§. XII.

Prohibentur etiam quædam personæ esse testes pro iis, quibus competit in ipsas Imperium. Quo pertinet *Uxor*, quippe quæ *Viro* est subjecta. Quam rationem prohibitionis, quæ principaliter spectatur, confirmat affectus, quo maritum prosequi censetur, cum quo in individuum vitæ consuetudinem conspiravit. *l. 1. ff. d. R. N. add. l. 22. §. 7. ff. sol. matr.* Id igitur in sponsa haud largior, cum in hanc maritale Imperium ante nuptias exercere non possit, quicquid in contrarium urgeant. *Campeg. d. Test. reg. 10. Mascard. d. probat. l. 3. Concl. 1420. n. 4.* & hanc communem ampliationem vocat *Farinac. Tr. d. test. L. 11. Q. 54. n. 215.* Multo minus ad concubinam extendi potest, quod tamen idem *Mascard. vult. d. l. n. 216.* cujus sententia non iuratur per id, quod utroque eadem videatur militare ratio, affectus nempe, qui in utroque casu adsit. Is enim solus nullibi inter causas prohibitionis relatus est; Prohibitionis fundamentum est imperium, quod in utroque hoc casu deficit. Largior tamen, ob concurrentem affe-

affectum tale testimonium non esse omni-
ceptione majus. Ex dictis apparet, Maritum
pro uxore recte testari, nisi aliud specialiter re-
ceptum sit. *Brunnem. Proc. Civ. C. 20. n. 10.* Con-
tra maritum Uxor, & contra hanc ille volens
admittitur. *Carpz. l. 3. Resp. 89. n. 32. & Proc. c. 13. a. b.*
n. 27. 11. Arcentur etiam ob imperium *Servi*, mer-
cenarii, liberti, & similes Personæ, ac generali-
ter omnes domestici, pro iis testimonium di-
cturi, quorum imperio subsunt. *l. 52. §. 2. ff. a.*
adil. Ed. l. 3. C. d. test. Quod fallit si utriusque
parti, Actori & Reo, sint domestici. *Carpzov.*
l. 1. c. 16. d. 56. num. 6. Item quando negoti-
um domesticum probandum est. *a. l. 8. §. 6. C.*
d. repud. Carpz. d. C. §. 54. 3. Cum alii testes per
ipsam negotii indolem deficiunt; adeoque ve-
ritas aliter haberi non potest. *Carpz. d. l. add.*
d. l. 8. §. 6. C. d. repud. 3. Subditi pro Dominis
suis. *l. 6. ff. d. test.* Qui tamen hodie post re-
laxatum ipsis a Superiore vel ejus mandata-
rio ad id speciale mandatum habente jura-
mentum, quo ipsi tenentur, recte producun-
tur. *Carpzov. l. 1. C. 16. d. 64. Dn. Suvend. ad Fib.*
Proc. p. 1441. Ad quam relaxationem facien-
dam Superior etiam invitus compelli potest.
Dn. Suvend. c. l. Quamvis si verum ingenue fa-
teri libet, ejusmodi relaxatio superflua esse vi-
dea-

deatur ; cum vinculum, quo subditi Magistratui suo adstricti sunt, cesset, quando a superiori, vel alias in Judicio ab ipsis veritatis depositio exigitur. Unde has ambages a Collegiis Ictorum hodie haud amplius anxie requiri, Dn. Præses monuit.

§. XIII.

Excluduntur etiam a testimonio, qui gravem inimicitiam contra partem, adversus quam testes producuntur, fovent, ut si inter testes & partem adversam lis capitalis fuerit. *Nov. 90. c. 7.* Præsuntio enim contra inimicum semper militat, quod insidias struat adversario, & damnum ipsi inferre cogitet, atque ad eo jurisjurandi religionem facile post odium habiturus sit. *Mascard. d. probat. Conclus. 1243. n. 107. Umm. ad Proc. disput. 16. tb. 1. n. 4.* Quod si autem inimicitia non sit singularis, testimonium, sed cum facultate adversus illud excipiendi, admittitur. *L. 3. ff. d. test.* Praeterea inimicus etiam tum repellitur, quando mutua utriusque est inimicitia. *a. l. 67. §. 1. ff. d. R. N. Carpz. P. 1. C. d. 56. n. 6.* Cæterum præsumitur inimicitia i. in Laico, qui adversus Clericum in causa criminali testari non potest. *c. 14. X. d. test.*

Ra-

Ratio autem, ob quam jus Can. inimicitiam præsumit, sunt privilegia, ob quæ sibi concessa Clerici Laicorum odium incurrisse censentur *c. laicor. Caus. 2. quest. 7. Umm. d. l. n. 16.* Secus tamen est, si veritas aliter haberi non possit, ut si eo in loco crimen commissum sit, ubi clerici versari non solent. *Mascard. Concl. 1358. n. 44. seqq.* Imo ista præsumtio jure hodierno plane non attenditur, nisi de odio aliunde certo constet. *Brunn. Proc. Civ. c. 20. n. 11. 2.* Repellitur 2. Hæreticus & Judæus contra Christianum in judiciotestimonium dicturus. *l. 21. C. d. heret. Avth. Credentes C. eod.* Inter homines vero sui generis idonei testes sunt. *Farinac. d. test. q. 56. num. 216.* Jure tamen Saxonico audiuntur duo Judæi cum teste Christiano adversus Christianum producti. *Coler. P. 1. dec. 127. Weicha bisd. art. fin. add. Schilt. ad Pand. Ex. 35. §. 23.* Similiter in extrajudicialibus actibus, ut & judicialiter pro Christiano rectè adhibentur testes. *Brunnem. ad l. 21. C. d. heret.* Præterea a testimonio excluduntur, qui convicti sunt, quod ipsis data, vel saltem promissa eo nomine sit pecunia. *l. 17. C. d. test. l. 3. §. 5. ff. eod.* & denique etiam homines vilissimæ conditionis arbitrio judicis vel plane repelluntur ob suspicionem, vel saltem non omni exceptione majus est eorum testi-

D

mo-

monium. *l. 3. pr. ff. d. test. Nov. 99. l. 10. ff. d. accusat. Lauterb. Com. Jur. tit. d. test. p. 434.*

§. XIV.

Objectum seu Materia, de qua testimonium dicendum, sunt varii generis negotia, testamenta, contractus, denique omnia negotia, ad quæ probanda depositio testium pro insufficienti non est declarata. Ubi cautus debet esse actor, ut indolem negotii probe consideret, & probandi modum iddager. Neque enim in quolibet actu quævis probandi ratio admittitur. Ita in Causa ingenuitatis probanda solite testes non sufficiunt, sed instrumentis aliaque ratione juvandi sunt. *l. 2. d. test.* Hoc est, non satis est, nuda assertionem se ingenuum profiteri, atque ad eam confirmandam testes produci; Sed alia quoque indicia, puta facta, ex quibus argui ingenuitas queat, afferenda. vid. *Mei. Coll. Argencor. tit. d. test. n. 11.* Neque huic sententiæ obstat. *l. 15. C. d. liber. Caus.* Ex illa enim lege nihil aliud elici potest, quam omnem legitimam probationem admittendam esse, quæ autem legitima sit, ex dispositione Legis latoris dependet. Reliquos Casus, quibus testes non sufficiunt. vid. apud. *Mejer. Coll. Argent.*

vertat, sufficientem numerum testium haud adesse, clausulam tamen Codicillarem testamento contineri, actionem non præcise ex testamento, qvatali, sed ex clausula Codicillari moveat; Alias enim si in actione ex testamento actor succubuerit, non potest deinceps ex clausula Codicillari agere per *L. notabilem ult. C. de Codic. & vice versa*. Quid vero si actor non fecerit mentionem testamenti, sed in genere ex dispositione egerit, qværitur, an deficientibus testamenti requisitis, vi clausula Codicillaris sustineatur? Qvod ob favorem conservandarum ultimarum voluntatum affirmative in Collegio Juridico Vitembergensi superiori anno in casu *der Ohme* contra *Schulsen* decisum, & deinceps, sententia per Leutationem suspensa, a Facultate Juridica Lipsiensi confirmatum esse, Dn. Præsides meminit. Ad fidem autem in Judicio plenam faciendam duo regulariter ad minimum testes requiruntur. *Leg. 12. ff. d. test.* sive in Causa civili, sive in criminali. *C. 28. X. d. test. Mynsing. resp. 42. n. 9.* idque jure etiam Saxon. obtinet. Textus enim *Land R. l. 1. art. 8.* ubi in Causis gravioribus, puta criminalibus, septem testes requiruntur, per contrariam consuetudinem abrogatus est, de qua testatur *Reimbard. Differ. Jur. Crivil. & Sax. Lib. II. P. 4. d. 62.* Secus est

est, si plures testes in aliquibus casibus Lex ipsa specialiter desideret. vid *Vasq. 1. Controv. num. 3. Umm. Disp. 16. tb. 6. n. 42. Donell. ad L. 9. C. d. test. p. 192. seq.* Huic sententiæ obstare videtur *C. 10. X. d. V. S.* ubi tres in omni negotio requiruntur testes. Sed respondetur, verba illa terminate esse accipienda, quod nempe in nullo negotio facile opus sit, plures quærere, quam tres testes. *Mej. Coll. Argent. r. d. test. n. 14. p. 133.* Unus vero testis regulariter plenam fidem non facit, cum facile sit unius lapsus. *l. 9. §. 1. C. d. test. quamvis præclaro curiæ honore fulgeat. d. l. 9. Zoef. Comment. ad Pand. tit. d. test. n. 21.* Casus tamen, ubi etiam unus testis plene probat, ea, quæ solet diligentia, collegit. *Dn. Præses in Diss. d. Probat. plena per unum testem.* Utrum vero unus testis regulariter plane a iudicio repellendus sit, an ad eum effectum audiendus, ut semiplenam probationem faciat? in eo definiendo in contrarias sententias distrahuntur Juris interpretes. Sed vera est sine dubio affirmativa. *l. 9. §. 1. C. d. test. & C. 10. §. 23. X. d. test. & hanc tenent præter alios Carpzov. P. 1. C. 23. d. 4. num. 5. & d. 5. Anton. Fab. in Cod. l. 4. tit. def. 4. num. 8. Mysf. Cent. 1. Obser. v. 68. d.* Hanc sententiam impugnant præcipue *Donell. c. 11. & Duar. 2. Disp. 33.* hoc Dilemmate utentes; Aut Actor probat, aut non probat.

probat. Priori casu sine ullo juramento vincit. *l. 9. C. d. O. & A.* Posteriori casu reus absolvitur secundum regulam: Actore non probante, Reus absolvitur. *l. 4. C. d. edend.* Sed respondeo, sine Juramento vincere Actorem, cum vere & plene probavit; & sic capienda est *l. 9. C. d. O. & A.* Secus igitur est, cum tantum semiplene probavit; tum enim intuitu probationis neque vincit omnino, neque succumbit, adeoque quod probationi suæ imperfectæ deest, supplet juramento. *Sichard. ad l. 3. n. 11. seq. C. d. Reb. cred.* Et quidni juramento hic locus sit, cum deferri juramentum necessarium oporteat, quoties probationum est inopia? Multo magis enim admitteretur, ubi aliqualis, ut ut non omnimoda probatio adest. Nihil est, quod regerit *Donell.* paria esse injure, non probare, & imperfecte probare. Id enim tantum de Effectu capiendum; quod nempe reum ex imperfectis probationibus condemnari non oporteat. Quod ait: Non posse perfectum aliquod ex duobus imperfectis nasci, illud non ita simpliciter capiendum esse, vel ex eo liquet, quod alias inde secuturum esset, ne quidem duorum testimonium omni exceptione majorum testimonij perfectam probationem producere; cum & illud ex duobus imperfectis, testimonio nimirum

andorq

6 C

rum

run
oria
Ado
L. 9.
nium
tiati
eo f
um
non
imp
alite
C. d.
dus
frust
nus
acce
tas u
conf
ti ex
appa
testin
mun
nihil
stis p
acce
quia

rum duorum testium sigillarim spectatorum
oriatur. *Sicbard. ad l. 3. num. 12. C. d. Reb. cred.*
Adde *Gomez. 3. Umm. cap. 13. n. 7.* Neque obft.
L. 9. C. d. test. Ubi dicitur, quod *unius testimo-*
nium nemo iudicium in quacunque Causa facile pa-
tiatur admitti. Hæc enim verba capienda sunt
eo sensu, ut non admittatur unius testimoni-
um ad effectum ferendæ sententiæ; quo ipso
non excluditur ejusdem admissio ad effectum
imponendi juramentum suppletorium; Neque
aliter accipienda est *l. 1. §. 4. ff. d. test. c. l. 9. §. 2.*
C. d. test. ubi unus testis non dicitur audien-
dus esse; quam *Mej. Coll. Argent. tit. d. test. n. 14. p. 133.*
frustra ita accipit, quasi plane arcendus sit u-
nus testis. Quod enim *Mej.* ait; a vulgata
acceptione non esse recedendum, nisi necessi-
tas urgeat; satis apparet, nostram sententiam
confirmari; cum hic utriusque subsit necessitas, ut
ex Legibus supra allegatis, & hactenus dictis
apparet, ne videlicet plane nullus effectus huic
testimonio tribuatur. Instat: Quod pro com-
muni significatione id quoque faciat, quod Judex
nihil frustra facere debeat; jam si unus solum te-
stis perhibeat testimonium, & nullus præterea
accedat, tum frustra testimonium perhibuisset,
quia ipsius depositio fidem non mereatur. Neq;
enim

enim actus est frustraneus, quo unum testem iudex admittit; quamvis enim non plenam mereatur fidem, tamen semiplenam probationem facit; qui effectus a Iudice negligendus haud est. Frustra idem allegat *l. 20. ff. d. Quest.* ubi qui depositum petebat, unum testem produxerat, & quaestionem praeterea de Ancilla haberi voluerat; quae tamen quaestio illicite dicitur fuisse habita, quod dici non posset, siquidem unius depositio semiplenam probationem, atque adeo indicium ad torturam sufficiens facere posset. In dicta enim Lege non de quocunque teste sermo est, sed de eo, qui suspectus, neque omni exceptione major erat; unde non statim, nisi aliis adminiculis accedentibus, ad torturam perveniendum erat. add. *l. 21. C. ad. E. Corn. d. fals. Nov. 73. c. 7. §. 1. Jul. Pac. in Comm. l. 9. §. 1. d. test. p. 8.*

§. XVI.

Forma producendi testes alia erat jure veteri, alia jure hodierno. Olim is, cui probandi onus incumberebat, petebat a iudice, ut sibi potestas producendi testes fieret; & simul dilatio ad eos conquirendos daretur. Convocabat is deinde ad se eos, quorum testimonio volebat uti, eos-

ri, eosque intra statutum tempus deducebat ad iudicem, renitentes vero ad comparandum adigi a iudice curabat. *Nov. 10. C. 9.* Neque vero omnes testes uno tempore producebantur, sed productiones fiebant plures, & singulis quidem diebus singulæ. *Hillig. 25. C. ult. Cujac. ad Nov. 94.* Quæ productionum multiplicatio eo faciebat, ut si qui testes in una productione tanquam inhabiles rejicerentur, alios deinde conquirere & producere liceret. Post renunciationem ulterioris productionis factam testes a iudice iurijurandi religione adstricti ad ea, quæ interrogabantur, respondebant, partibus presentibus. *Nov. 90. C. 8. c. 2. X. d. test. ibique Cujac. Hillig. 25. Cap. ult. hoc dicitur in Novell. 90. c. 4. in manu Cæsaræ raris magisterias. Mej. Coll. Argent. tit. d. test. n. 16.* Quod si propter legitimum impedimentum abfuisset is, qui productiones fecerat, neque ex oppositionibus partis adversæ satis cognoscere vim probationum potuisset, ad quartam productionem admittebatur. vid. *Mej. cit. l.*

§. XVII.

Quanam forma hodie in producendis & examinandis testibus servetur, supra jam generaliter

E

raliter

raliter notavimus. Nempe is, cui probatio facienda est, ea, quæ probanda sunt, certis articulis includit, adjuncto directorio testium; eos deinde judici offert, annexa petitione, ut communicentur ad interrogatoria formanda adversæ parti, eaque citetur ad præstiturum terminum, quo fieri testium examen debeat. Citantur deinde a iudice testes, si ejus jurisdictioni subsunt, vel in subsidium, si sub alio sint iudice. Citatur quoque adversa pars, ut in termino præfixo compareat, videatque produci & jurare testes; contra quos interrogatoria, si velit, exhibeat, & contra eorum personas exceptiones opponat. *Dn. Stryk. Intr. ad Pr. For. c. XVII. §. 2. & 3. Brunn. Pr. c. 30. n. 47. & 49. Dn. Svvend. ad Fib. Proc. c. 1.*

§. XVIII.

Cæterum in eo quoque cautus debet esse actor, ut inolem Processus, utrum is ordinarius, an summarius sit, probe dijudicet. In illo enim plena perfectaque probatione eum instructum esse oportet; cum ex adverso in summario aliquando v. gr. in possessorio Summarissimo, qualis eunque probatio in formativa, etiam imperfecta, sufficiat. Unde cum ordinario Processu

cessu ad minimum duo testes omni exceptione maiores, iidemque jurati adesse debeant, in sumuario regulariter unus testis juratus sufficit, imo si tumultus, aliudve periculum inter partes oriatur, etiam injurati duo testes admittuntur; per expressam *Decis. Elect. Sax. 1. Add. Finckelthas. Obs. 32. Carpz. 1. Resp. 11. num. 7.* Alias vero, & quoties iudicium semel, partibus citatis, formatum est, non facile testibus, nisi juratis, fides habetur. *Add. Grep. Lib. 1. Conclus. 7. 2. ult.*

§. XIX.

Caveat quoque actor, ne si in possessorio succubuerit, instituto deinceps petitorio, rotulis iisdem, quos in sumuario adhibuit, utatur. Cum enim hi citra Juris solenitatem, & antegressam partis adversæ citationem, formatæ ab eadem Interrogatoria, condi soleant, fidem in petitorio, vel alio Processu ordinario, ubi probationes plene & observata forma a Legge præscripta, conficiendæ sunt, nullam inveniunt. Secus ergo est, si testes rite, & altera parte ad videndum jurari, & dandum interrogatoria citata, examinati fuerint; tunc enim, quominus eorum depositiones etiam in Ordinario

E 2

nario

nario fidem faciant, nulla ratio apparet. Add. *Gail. 1. Observ. 103. n. 4. Post. d. Manut. Decis. 80. num. 9.*

§. XX.

Quid vero, si actor rotulum partis adversæ, quo hæc in possessorio obtinuit, deinceps contra eandem in petitorio producere velit, an audiendus est? Quod sine dubio affirmandum esse existimo; cum reus non possit rejicere depositiones testium, quas semel approbavit; sive cum Juris solennitate, sive citra eandem factæ sint; & hunc in modum nuper admodum ab Inclyto Collegio Juridico, quod hic Vitembergæ est, pronuntiatum fuisse, Dn. Præses meminit; Unde insignis pro actore cautela est, ut, moto Processu ordinario, partis adversæ rotulos in possessorio adhibitos perlustret, & factas ibi testium depositiones, quantum fieri potest, in usum suum transferat.

§. XXI.

Cæterum quod in superioribus prolixè, qui testes habiles, & quinam inhabiles ad testimonio-

testimonium dicendum sint, exposuimus, ideo potissimum pertinet, ut solícite sibi quisque cavere discat, ne facile testem inhabilem, vel non omni Exceptione majorem producat. Cum enim hujus testimonium pro ipso dictum, parum, vel nihil ipsi proffit, ex adverso contra producentem semper probat. *L. si quis testibus C. d. test. Campeg. d. test. Reg. 202. seq. Lanfr. d. test. n. 51.* Quod adeo verum est, ut etiam in Criminalibus testis ad Fisci instantiam examinatus, quamvis inhabilis sit, tamen contra eundem prober. *Farinac. d. Test. tit. VI. Quæst. 62. n. 213.* Et testes per productionem semel tacite approbati semper reproduci a parte adversa non solum in eadem, sed etiam in diversa causa queunt; neque producendi facultas contra eosdem excipiendi concessa est. *Mascard. d. Prob. L. 3. Concl. 1235.* Quod tamen sic limitant DD. modo producenti inhabilitas testium perspecta fuerit. Neque enim aliquis videri potest approbare defectum, quem ignorat. *Farin. c. l. n. 244.*

S. XXII.

Circa renunciationem testium utilis cautela est, ut quis nunquam renunciet, nisi protestatione, atque conditione adjecta, modo altera

E 3

quo-

quoque pars renunciat. vid *Campeg. reg. 175. Lan-*
franc. tr. d. Test. n. 45. Neque enim renunciatio
 unius partis alias & regulariter alteri non re-
 nunciandi, & producere volenti præjudicat.
Bart. in Auth. atqui semel n. 15. C. d. Probat. Add.
Auth. Jubemus C. d. Judic. Cæterum sicut omnis
 renunciatio stricte capienda est, ita etiam hæc
 restringenda ad articulos jam productos; Unde
 si quis id ere sua fore intellexerit, non obstante
 illa renunciatione, integrum ipsi est, in aliis, iis-
 que novis Capitulis eosdem testes denuo produ-
 cere; sicuti tradunt, & late exponunt *Zabar. in*
Clem. 2. n. 8. in fin. vers. Et hoc verum d. test. Campeg.
reg. cit. in 3. fall. Farinac. tr. d. test. Tit. 3. Q. 75. n. 288.
 Quicquid dissentiat *Gulielm. d. Monte Laud. in Clem.*
2. in verbo contrariis n. 2. d. test.

§. XXIII.

Non minus sedulo ac diligenter cavendum
 est, ne quis intempestive testibus renunciet, sed
 idem re integra, & intra terminum a lege præ-
 fixum faciat. Et Jure quidem Saxonico per ex-
 pressam dispositionem. *Ord. Proc. lit. XX. §. Eben-*
mäßig/post realem productionem testium eos-
 dem revocare amplius non licet. Nam per rea-
 lem productionem testes alteri parti communes
 fiunt,

fiunt, ita ut pro utraqve parte jurent, & respondeant. Quod secus est, si productio solum verbaliter facta sit; per talem enim productionem jus parti adversæ haud acquiritur; sed arbitrio libero testibus renunciare licet. *Petr. Heig. P. 2. Quest. 4. n. 20. seq. B. Ziegl. ad cit. loc. Ord. Proc. Tit. XX. verb. nicht aber realiter produciret.* Cum enim omnia sunt integra, neque jus alteri quæsitum, consilium mutare licet. *l. 8. pr. ff. d. Callat. bon. l. 11. C. d. Reb. Cred. Verbalis autem oblatio & nominatio testium vim productionis, quæ jus parti adversæ tribuat, non habet; sed requiritur, ut testes de veritate dicenda jurent. Mev. P. 8. Dec. III. n. 6. Martini ad Ord. Proc. c. 1. n. 55. seq. Add. Mynsing. Cent. 6. Obs. 76. n. 2. Berlich. P. 1. Concl. 38. n. 49. seq.*

§. XXIV.

Qua occasione aliquando in ipsis rerum argumentis disceptatum fuisse submonuit Dn. Præses, quò termino facultas revocandi documenta inclusa sit, quove tempore jus parti adversæ quærat, an per inductionem eorum, vel citationem partis adversæ ad recognoscendum, an denique reale productionem? Et prævaluit postrema sententia, argumento a memorata dispositione de testibus ducto. Quam colligendi rationem laudat etiam *Mev. P. 8. Dec. III. n. 7. Pasciath.*

cian. Tr. d. Probat. lib. 1. c. 63. n. 132. § c. 66. n. 112. seq. Add. Dn. Servend. ad Fib. Proc. p. 1462. Et hunc in modum interpretanda esse censeo verba *Mevii* memorato loco, quæ alias, si eorundem apicibus stricte inhæreas, eum in sensum facile accipi possent, quasi jam tum post relationem copiarum ad Acta factam res integra esse designat. Præsertim cum favor probationis subsit, & ne quis justo maturius arma domestica contra se parti adversæ præbere cogatur. In eo etiam diligens cautio adhibenda est, ut is, qui probationem per testes facturus est, diligenter inquirat, utrum testes, præsertim absentes, adhuc in vivis sint; Nam in locum eorum, qui jam tunc demortui sunt, alios substituere haud licet; Cum negligentia suæ imputare debeat, qui in vita eorum exploranda non majorem curam adhibuit. Quem in modum nuper admodum Ordinem Virembergensem respondisse accepi. Sed longum est, omnia exequi, quæ circa hoc probandi genus notatu digna sunt. Hæc enim sufficere visa sunt, quæ materiam erudito certamini propediem ineundo suppeditarent. Quo circa hic subsisto, & Numini Divino præstiti auxilii grates submittas ago atque perfolvo.

FINIS.

ULB Halle
006 779 824

3

1078

9520

No: 547/342

10

1784 86

DISPUTATIO INAUGURALIS
DE
PROBATIONE
PER TESTES CAU-

DN. C.

J. U. D. F.
NATU

PRO CAP

NIO,

CABI-
CH

RIBUS

(5)

